

Zdrowie jako wartość nadrzędna w różnych kulturach

SCENARIUSZ DO ZAJĘĆ EDUKACYJNYCH OBSZAR: WARTOŚCI I POSTAWY

Scenariusz zajęć został opracowany do wykorzystania na przedmiocie **Edukacja zdrowotna**. Jest to propozycja, którą nauczyciel może dostosować do potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków organizacyjnych, a także kreatywnie rozwijać. Dla lepszej efektywności należy zapewnić uczniom możliwość aktywnego włączania się w przebieg zajęć i odwoływania się do ich dotychczasowej wiedzy i doświadczeń.

Treści programowe

Treści zawarte w scenariuszu odnoszą się do podstawy programowej z zakresu przedmiotu Edukacja zdrowotna, **Dział 1. Wartości i postawy, punkt 3.** [uczeń] *rozumie, że zdrowie stanowi wartość nadrzędną w różnych kręgach kulturowych*. Koncentrują się na pytaniu przewodnim: „Jak kształtować postawy i wartości związane z godnością, szacunkiem oraz prospołecznym podejściem do zdrowia i troską o środowisko naturalne?”. Służą także ukazaniu, jakie czynniki należy brać pod uwagę, troszcząc się o zdrowie.

Scenariusz jest przeznaczony do wykorzystania w klasach VII–VIII.

Pojęcia kluczowe: zdrowie jako wartość uniwersalna; środowiskowe, społeczne i kulturowe uwarunkowania zdrowia, współczesne wyzwania zdrowotne; działania prozdrowotne

Cel główny

Ukazanie zdrowia jako wartości uniwersalnej i nadrzędnej w różnych kulturach i społecznościach; zainteresowanie sytuacją zdrowotną na świecie i jej uwarunkowaniami.

Cele operacyjne

Wiedza i umiejętności

Uczeń:

- podaje przykłady przekazu kulturowego wyrażającego społeczną świadomość odnośnie do znaczenia i wartości zdrowia (przysłowia);
- wymienia czynniki warunkujące zdrowie ludzi na świecie i wyjaśnia zależność pomiędzy miejscem zamieszkania a sytuacją zdrowotną;
- wskazuje inicjatywy i organizacje zajmujące się zdrowiem;
- charakteryzuje możliwości i zagrożenia w zakresie ochrony zdrowia na poszczególnych kontynentach.

Postawy

Uczeń:

- szanuje własne zdrowie, postrzegając je jako jedną z nadrzędnych wartości;
- ze zrozumieniem i szacunkiem odnosi się do zwyczajów zdrowotnych przedstawicieli innych kultur;
- stara się zapewnić sobie optymalne warunki dla zdrowia w każdym z jego wymiarów.

Formy pracy

- praca indywidualna;
- praca zbiorowa;
- praca w parach lub grupach.

Metody pracy

- podające – prezentacja, film, miniwykład, analiza źródeł;
- poszukujące: problemowe – rozmowa kierowana, dyskusja, giełda pomysłów, burza mózgów; quizy elektroniczne.

Pomoce dydaktyczne

- prezentacja „Zdrowie jako wartość nadrzędna różnych kultur – co nas łączy?”;
- karta pracy;
- małe kartki i pudełko, ew. arkusze do wypełniania lub karty z wartościami;
- ew. wydruki artykułów na temat zdrowia na świecie;
- film „Zdrowie jako wartość”.

Ewaluacja osiągnięć

- analiza wypowiedzi uczniów;
- obserwacja zaangażowania w aktywności;
- analiza wypełnionych kart pracy i prezentacji ich treści.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ

1 Wprowadzenie

Nauczyciel zapisuje na tablicy temat lekcji i odczytuje go na głos: **Zdrowie jako wartość nadrzędna w różnych kulturach.**

Następnie przygotowuje quiz elektroniczny z pytaniem: „Czego najczęściej ludzie życzą sobie z różnych okazji – urodzin, imienin lub świąt?”.

Uczniowie proponują odpowiedzi, po czym następuje prezentacja wyników

(w razie braku możliwości przeprowadzenia ćwiczenia z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, uczniowie zapisują odpowiedzina małych kartkach i wrzucają do pudełka lub zapisują na większym arkuszu papieru zwijanego w harmonijkę i podają kolejnej osobie). Prawdopodobnie na pierwszym miejscu pojawi się „zdrowie”, jeśli nie – nauczyciel zwraca uwagę na to, że jednym z najczęstszych życzeń jest właśnie życzenie zdrowia.

- 01 ➤** **Wariant 1:** Nauczyciel przygotowuje ankietę elektroniczną i prosi o uporządkowanie wartości: zdrowie, pieniądze, hobby, sława. Uczniowie głosują, wskazując, którą z przedstawionych wartości wybraliby, gdyby mogli zachować tylko jedną na całe życie. Po zebraniu wyników nauczyciel podaje ich podsumowanie i inicjuje krótką rozmowę. Chętni uczniowie uzasadniają swoje wybory.

W razie potrzeby nauczyciel kieruje rozmową w ten sposób, by uświadomić uczniom nadrzędną wartość zdrowia, bez którego pozostałe wartości tracą swoje znaczenie.

- 02 ➤** **Wariant 2:** Nauczyciel formułuje tezę, która będzie przedmiotem dyskusji: „Każdy ma równe szanse na zdrowie”. Następnie prezentuje film [„Zdrowie jako wartość”](#) na YouTube (czas trwania: 2 min 45 s.; online, dostęp dn. 19.08.2025).

Po obejrzeniu filmu uczniowie wstępnie ustosunkowują się do tezy (można w tym celu wykorzystać czerwone i zielone karty, kciuki w dół i w górę, podnoszenie rąk stosownie do opinii lub innego rodzaju sygnalizatory). Następnie uzasadniają swoje opinie, korzystając z treści zamieszczonych w filmie. W konkluzji nauczyciel zwraca uwagę na to, że czynników wpływających na zdrowie człowieka jest wiele, co nie zmienia faktu, że zdrowie pozostaje jedną z podstawowych wartości – niezależnie od miejsca i kultury.

2 Praca z prezentacją

➤ Slajd: Czym jest zdrowie?

Nauczyciel wyświetla prezentację i slajd z definicjami zdrowia. Odczytuje różne definicje zdrowia, pytając uczniów, którą z nich już poznali oraz która jest najbliższa ich rozumieniu zdrowia. Zwraca uwagę na ostatnią definicję autorstwa Talcotta Parsonsa, amerykańskiego socjologa, i dopytuje, czym ta definicja różni się od pozostałych. Podsumowuje, zwracając uwagę na społeczny wymiar zdrowia zaakcentowany przez socjologa i zauważa, że zdrowie nie jest tylko sprawą indywidualną – z jednej strony każdy dziedziczy pewne skłonności zdrowotne, ale także społeczność, szersza niż osoby spokrewnione, w pewien sposób oddziałuje na każdego. Kwestie zdrowotne wiążą się także z kulturą, która jest nośnikiem wartości, a niewątpliwie wartością uniwersalną i nadrzędną jest zdrowie.

➤ Slajd: Przysłowia związane ze zdrowiem

Uczniowie odkrywają przysłowia, grając w grę „[Spadające płatki](#)” na platformie LearningApps [online, dostęp dn. 19.08.2025]. Jeżeli nie ma takiej możliwości, nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z przysłowiami przedstawionymi na slajdzie. Może też dodać kolejne powiedzenie znane zarówno w języku polskim, jak i łacińskim: „Po pierwsze – nie szkodzić” – *Primum non nocere*).

Za każdym razem nauczyciel pyta uczniów, czy znają te przysłowia i czy funkcjonują one także w naszej kulturze oraz języku. Stara się przy tym upewnić, że sens danego powiedzenia jest dla uczniów jasny i zrozumiały; w razie potrzeby wyjaśnia jego znaczenie.

Przy omawianiu łacińskiego przysłowia *Primum non nocere* nauczyciel podkreśla, że stanowi ono fundament etyki lekarskiej na całym świecie.

Słowa te przypisuje się Hipokratesowi – autorowi przysięgi składanej przez lekarzy w starożytności. Jej tekstem inspirowane są współczesne przyrzeczenia lekarskie, takie jak Deklaracja Genewska.

Nauczyciel prosi uczniów, by przytoczyli znane im polskie przysłowia o zdrowiu. Zwraca uwagę, że wiele z nich ma swoje odpowiedniki w innych krajach albo wyraża podobne prawdy w nieco inny sposób. W razie potrzeby nauczyciel podpowiada przysłowia, np.: W zdrowym ciele zdrowy duch; Zdrowie jest najważniejsze; Zimna woda zdrowia doda; Jedno jabłko dziennie trzyma lekarza z daleka; Kto nie dba o zdrowie, ten na starość żałuje; Co za dużo, to niezdrowo; Śmiech to zdrowie; Pijąc cudze zdrowie, psujemy własne; Lepiej wydać na piekarza niż na aptekarza.

➤ **Slajdy: Zdrowie prawem każdego człowieka oraz Zmiany w postrzeganiu zdrowia jako wartości**

Nauczyciel wygłasza miniwykład, korzystając z poniższych informacji:

- Zdrowie jako prawo człowieka – nauczyciel podkreśla, że zdrowie jest podstawowym prawem każdego człowieka. Odczytuje cytat pochodzący z Powszechnej deklaracji praw człowieka, artykuł 25.
- Zdrowie w perspektywie historycznej – nauczyciel krótko omawia, jak różnie postrzegano zdrowie na przestrzeni wieków; niektóre z dawnych ujęć wciąż funkcjonują w różnych kulturach.
- Holistyczne ujęcie zdrowia – nauczyciel wyjaśnia, że „holistyczne” oznacza spojrzenie na człowieka jako całość (jedność ciała i psychiki). Trudności mogą dotyczyć różnych obszarów funkcjonowania, a zdrowie zależy od wielu czynników.
- Zdrowie a kultura – nauczyciel podkreśla, że wartości i przekonania kulturowe wpływają na to, jak ludzie dbają o zdrowie i jak reagują w chorobie. Dla jednych społeczności wyrazem troski o zdrowie będzie korzystanie z opieki zdrowotnej, dla innych – skupienie się na zdrowiu

fizycznym, a dla jeszcze innych najważniejsze będzie podejście całościowe. Nie brakuje też przekonania o potrzebie funkcjonowania człowieka w zgodzie z otoczeniem.

- Warto podać kilka przykładów dbania o zdrowie z konkretnych krajów czy kultur, np. Japończycy przykładają dużą wagę do zdrowia, co przejawia się w ich podejściu do diety, aktywności fizycznej, dbałości o umysł i pielęgnowaniu relacji międzyludzkich.

➤ Slajd: Niektóre czynniki wpływające na zdrowie

Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną – uczniowie analizują poszczególne czynniki wpływające na zdrowie, proponując własną interpretację, na czym ten wpływ polega. Podsumowując wypowiedzi uczniów, nauczyciel podkreśla, że niektóre z tych czynników są ściśle powiązane z miejscem życia człowieka – np. prawidłowe żywienie jest zależne od zasobności oraz dostępu do wody pitnej, dostępnej żywności i jej zróżnicowania, pochodzenia tej żywności itp. Analogicznie wraz z uczniami wskazuje inne uwarunkowania.

➤ Slajd: Zdrowie w różnych częściach świata – czynniki i uwarunkowania

Uczniowie w burzy mózgów zastanawiają się nad czynnikami wpływającymi na zdrowie ludzi na świecie. Na zielono zapisują czynniki korzystne dla zdrowia, charakterystyczne dla danego kontynentu, a na czerwono – niekorzystne (zarówno naturalne, jak i spowodowane przez człowieka). Na zakończenie nauczyciel wyświetla slajdy z zestawieniem czynników. Uczniowie porównują je ze swoimi propozycjami i sprawdzają, czy uwzględnili wszystkie elementy.

Nawiązując do powszechnego prawa człowieka do opieki zdrowotnej, nauczyciel wskazuje podstawowe standardy tej opieki oraz sposoby

reagowania na problemy w zakresie zdrowia. Podkreśla przy tym, że ochrona zdrowia jako wartości uniwersalnej domaga się różnego podejścia do pacjentów, z poszanowaniem ich pochodzenia, kultury i mentalności (zob. Komentarz metodyczny dla nauczyciela). Właśnie dlatego istnieją światowej rangi organizacje i wytyczne, których działanie na płaszczyźnie lokalnej dostosowane jest do konkretnych uwarunkowań społecznych i kulturowych.

➤ **Slajd: Międzynarodowe organizacje i dokumenty związane ze zdrowiem**

Nauczyciel omawia organizacje i inicjatywy przedstawione na slajdach (prezentuje je według uznania w sposób optymalny dla konkretnej klasy bądź wcześniej proponuje uczniom przygotowanie krótkich 2-, 3-minutowych prezentacji).

Na zakończenie prezentacji nauczyciel podkreśla, że przedstawione organizacje i dokumenty potwierdzają, że zdrowie jest wartością uniwersalną, a jednocześnie uwzględniają różnorodne konteksty życia ludzi – w tym kulturowe. Dlatego np. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) analizuje sytuację zdrowotną i wyzwania w poszczególnych regionach świata, aby reagować adekwatnie do lokalnych potrzeb. Podobnie specjaliści, korzystając z międzynarodowych klasyfikacji, mają do dyspozycji ich wersje krajowe, które pozwalają rozpatrywać jednostki chorobowe w odniesieniu do regionalnych zasobów i uwarunkowań kulturowych.

W kolejnym kroku wybrane lub chętne osoby objaśniają skrótownice podane na lekcji, łącząc je w pary w ćwiczeniu „[Zdrowie na świecie](#)” na platformie LearningApps [online, dostęp dn. 19.08.2025]. Jeśli skorzystanie z aplikacji jest niemożliwe, uczniowie rozszyfrowują skróty odczytane lub zapisane przez nauczyciela: WHO – Światowa Organizacja Zdrowia,

ICD – Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób (i Problemów Zdrowotnych),
DCM – Diagnostyczny i Statystyczny Podręcznik Zaburzeń Psychiczych,
SDG – [Cele Zrównoważonego Rozwoju](#). Dodatkowo mogą przytoczyć
ich angielskie nazwy.

➤ **Slajd: Współczesne wyzwania dla zdrowia na świecie**

Nauczyciel prezentuje [listę współczesnych wyzwań dla zdrowia](#)
opracowaną przez WHO [online, dostęp dn. 30.08.2025].

Uczniowie otrzymują karty pracy, wybierają jeden kontynent, który wpisują
jako „pacjenta”. Następnie spośród wyzwań określonych przez WHO
zapisują te, które ich zdaniem są szczególnie ważne na danym
kontynencie. Korzystając z pozyskanych w trakcie lekcji informacji
lub wiarygodnych źródeł internetowych, uczniowie proponują zalecenia,
czyli działania służące poprawie sytuacji zdrowotnej na danym
kontynencie. Uwzględniają przy tym środowiskowe, społeczne i kulturowe
uwarunkowania zdrowia mieszkańców danego regionu świata.

Uczniowie prezentują swoje prace w ustalony sposób, po czym nauczyciel
podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na konieczność pielęgnowania
zdrowia jako jednej z nadrzędnych wartości, jak również wspierania
w tym innych.

Sposoby dostosowania przebiegu zajęć w zakresie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

- stosowanie prostego, zrozumiałego języka i ewentualnych dodatkowych komentarzy;
- prezentacja graficzna treści (ikony, rysunki, schematy);
- wydłużenie czasu pracy przy zadaniach wymagających refleksji;
- umożliwienie pracy z pomocą asystenta/nauczyciela wspomagającego;
- wspieranie uczniów w wyborze grupy lub pary.

Komentarz metodyczny dla nauczyciela

Przed przeprowadzeniem lekcji warto zapoznać się z proponowaną literaturą dodatkową.

Fragmenty szczególnie przydatne do lekcji:

„Przekonanie chorego o bezsensowności leczenia związane jest najczęściej z zewnętrznym umiejscowieniem poczucia kontroli oraz specyficznymi wyobrażeniami na temat etiologii schorzenia. W typowym dla Zachodu biomedycznym ujęciu choroby za utratę zdrowia odpowiedzialne są patogeny, czyli wirusy, bakterie, lub szkodliwe substancje, które dostając się do organizmu wywołując stany patologiczne. W kulturach niezachodnich za podstawową przyczynę choroby uważa się brak harmonii i równowagi (z Bogiem, otoczeniem, z przodkami, yin i yang, ciepła i zimna – zależnie od regionu występują różne warianty). Choroba może być również wynikiem działania Boga lub innej siły wyższej i np. oznaczać karę za winy jednostki w życiu doczesnym (Azja, Afryka, Ameryka Płd.), albo w jej poprzednim wcieleniu (Azja), a nawet – w przypadku choroby dziecka – karę za winy rodziców (Ameryka Południowa).

Przyczyną dolegliwości może być wreszcie wrogie działanie innych osób – przekleństwo, urok, złe myśli, złe oko, woo doo (kraje arabskie, Afryka, Ameryka Południowa) lub opętanie. Jeśli chory jest przekonany, że powodem jego stanu jest działanie Boga, diabła, duchów przodków lub uroku, skorzystanie z pomocy medycznej jest mało prawdopodobne. Gotowość do podjęcia leczenia może być zresztą zróżnicowana również w przypadku osób wychowanych w kulturze bazującej na biomedycznym modelu choroby”¹.

Uczniowie przed lekcją we własnym zakresie znajdują informacje na temat dbania o zdrowie oraz o problemach zdrowotnych w wybranym kraju, a na lekcji prezentują te informacje w grupach oraz wypełniają karty pracy. Zainteresowanym uczniom można zaproponować międzyklasowy konkurs na ułożenie opowiadania, którego konkluzją będzie wybrane przysłowie na temat zdrowia – poznane na lekcji lub znalezione w innym rzetelnym źródle. Dodatkowym kryterium oceny może być uwzględnienie w opowiadaniu miejsca akcji, którym by był inny kraj i panujące tam zwyczaje zdrowotne.

Karta pracy może być wykonana przez uczniów w grupach przy samodzielnym wyszukiwaniu przez nich wiarygodnych informacji dostępnych w internecie (warto podać uczniom linki lub kody QR do takich stron) lub – jeśli nauczyciel ma takie możliwości – na podstawie wcześniej przez niego przygotowanych wycinków prasowych lub innych rzetelnych źródeł.

¹ Jaroszevska E., (2013), „Kultura jako czynnik warunkujący zdrowie, diagnozowanie chorób i ich leczenie”, „Problemy Polityki Społecznej” nr 21, s. 71–84.

Realizując treści zawarte w scenariuszu, można skorzystać z rekomendowanych zasobów Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej (zpe.gov.pl) w zakresie edukacji zdrowotnej [online, dostęp dn. 18.08.2025]

- „[Jak przyroda wpływa na ludzi](#)”;
- „[Kreowanie zdrowego środowiska człowieka](#)”;
- „[Wpływ człowieka na szkodliwe i korzystne czynniki środowiskowe i społeczne istotne dla zdrowia](#)”;

oraz artykułu „[13 wyzwań w zdrowiu wg WHO](#)” na stronie zdrowie.pap.pl [online, dostęp dn. 30.08.2025].

Bibliografia

- Domurat M., (2024), „[Ponad DSM – czym są zaburzenia psychiczne?](#)”, artykuł na stronie psychologia.wpraktyce.pl [online, dostęp dn. 18.08.2025].
- Horbowska J., (2017), „Wartość zdrowie i jej miejsce w hierarchiach wartości młodzieży i osób dorosłych”, „Roczniki Pedagogiczne” nr 2, s. 147–158.
- Jaroszevska E., (2013), „Kultura jako czynnik warunkujący zdrowie, diagnozowanie chorób i ich leczenie”, „Problemy Polityki Społecznej” nr 21, s. 75–76.
- „[Najpopularniejsze klasyfikacje medyczne](#)”, (b.r.), informacje na stronie proassist.pl [online, dostęp dn. 18.08.2025].
- „[Światowa Organizacja Zdrowia \(WHO\)](#)”, informacje na stronie gov.pl [online, dostęp dn. 18.08.2025].
- Woynarowska B., Woynarowska-Sołdan M., (2018), „[Działania ukierunkowane na profesjonalizację w promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej na świecie i w Polsce](#)”, „Hygeia Public Health” nr 3, s. 221–231 [online, dostęp dn. 18.08.2025].
- „[Zdrowie i kultura zdrowotna](#)”, (2015), „Journal of Clinical Healthcare” nr 4, s. 10–14 [online, dostęp dn. 18.08.2025].

Zdrowie publiczne na świecie

KARTA PRACY

Przypomnij sobie współczesne wyzwania zdrowotne na świecie wskazane przez WHO. Wpisz jako „pacjenta” wybrany kontynent i zastanów się, które z wyzwań są na nim szczególnie pilne. Opisz je jako ROZPOZNANIE. W wierszu ZALECENIA zaproponuj środki zaradcze.

OPINIA LEKARZA SPECJALISTY DS. ZDROWIA PUBLICZNEGO NA ŚWIECIE

PACJENT:

ROZPOZNANIE:

ZALECENIA:

Podpis lekarza